

Регіональні аспекти науково-методичного супроводу інноваційної діяльності освітніх округів

Наталія БУХЛОВА,

старший викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
та методики їх викладання Донецького ОІППО

Соціальне замовлення сучасного суспільства в освіті – формування компетентної особистості, здатної засвоювати й творчо розвивати надбання культури, жити в глобалізованому й мінливому світі – потребує індивідуального підходу до особистості, постійного пошуку нових організаційних форм і технологій навчання і виховання. Саме тому сьогодні набуває актуальності питання подолання консерватизму в підходах до навчально-виховної діяльності та стереотипів у педагогічному мисленні, впровадження інновацій, що сприяють досягненню нових освітніх результатів.

Науково-методичний супровід інноваційної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів освітніх округів має забезпечувати орієнтацію інноваційних процесів на цілі модернізації регіональної стратегії розвитку освіти та стимулювання педагогічних колективів на інновації, адекватні цим цілям, а також неперервне професійне вдосконалення педагогічних кадрів, формування їх готовності до роботи в умовах змін.

У контексті сучасних поглядів на освіту вона розуміється як освітня послуга, що відповідає запитам людини, спільнот і держави, має певну цінність для її споживачів та замовників, а також як засіб соціально-економічного розвитку регіону і країни в цілому.

Формування регіонального освітнього простору, зорієнтованого на освітні потреби особистості, яка перебуває в ньому, має забезпечити регіоналізація. Дослідження науковців, зокрема Ю.Громико, В.Лазарева, О.Лебедева, В.Слободчикова засвідчують, що розвиток системи освіти має бути охоплений соціально-економічним контекстом адміністративної території з притаманними їй культурно-історичними, етнографічними та іншими особливостями, що й забезпечує повноту та неперервність освіти.

Освітні округи сприяють створенню нових умов розвитку регіональної освіти щодо надання якісних освітніх послуг. Питання створення, функціонування та стратегії розвитку освітніх округів врегульовує Постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. «Про освітній округ», де зазначено, що освітній округ – це об'єднання навчальних закладів системи дошкільної, загальної середньої освіти, які спрямовують свою діяльність на створення умов для здобуття громадянами загальної середньої освіти, впровадження допрофільної підготовки й профільного навчання, поглибленого вивчення окремих предметів, забезпечення всебічного розвитку особистості [3].

Проблему створення освітніх округів, підготовки учнів до професійного самовизначення досліджують вітчизняні і зарубіжні науковці та практики, зокрема І.Осадчий, В.Проскурнін, М.Романенко [1; 4] та ін. Визначені ними підходи мають важливе методологічне значення для розроблення моделей територіальних систем освіти, одним з яких і є освітній округ. Він розглядається як варіант створення в освітньому просторі необхідних умов для отримання освіти певного змісту й рівня та забезпечення профільного навчання. Його діяльність спрямована на розширення можливостей вибору змісту освіти на основі індивідуальних особливостей учнів та належних умов для профілізації старшої школи, підвищення якості освіти, з огляду на потреби регіонального ринку праці.

Освітні округи створюються з урахуванням тенденцій демографічної ситуації з метою об'єднання та координації зусиль суб'єктів педагогічної взаємодії; формування цілісного освітнього простору для забезпечення рівного доступу тих, хто навчається, до якісної дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти, допрофесійної підготовки незалежно від місця проживання. Вони гарантують кращі можливості здобуття необхідних знань та набуття компетентностей з обраного профілю, організації індивідуального освітнього маршруту учнів; ширші можливості для ефективного використання творчого потенціалу педагогічних працівників різних спеціальностей; упровадження сучасних

педагогічних технологій та методик, інтерактивних форм навчання і виховання; більш раціональне використання навчально-методичної та матеріально-технічної бази суб'єктів округу, координацію навчально-виховного процесу.

Проте проблема функціонування освітніх округів не є остаточно розв'язаною, що потребує її подальшого розвитку.

Проголошення державою пріоритетів у системі загальної освіти активізувало масову інноваційну діяльність шкіл, спрямовану на реалізацію ними права вибору в рамках чинного законодавства змісту освіти, форм, методів, технологій навчання і виховання учнів, а також підходів до управління освітою. Ю.Громико, Н.Касаткіна, О.Лебедев, В.Слободчиков та інші науковці вважають, що розвиток територіальної системи освіти може бути забезпечений тільки завдяки інноваційним технологіям. Водночас не будь-яка інноваційна діяльність шкіл однаково впливає на розвиток регіональної системи освіти: пріоритетною має бути та, що реалізується в рамках стратегії розвитку регіональної системи освіти. Наявність стратегії розвитку регіональної системи освіти, з одного боку, є необхідною умовою ефективно організації інноваційної діяльності шкіл, з іншого – інноваційна діяльність шкіл у рамках певної стратегії є умовою розвитку регіональної системи освіти. Звідси постає проблема вдосконалення науково-методичного супроводу інноваційної діяльності освітніх округів.

Мета статті – розглянути конкретні практичні дії системи післядипломної педагогічної освіти щодо підготовки педагогічних працівників до роботи в умовах освітніх округів; організації науково-методичного супроводу їхньої інноваційної діяльності.

Виважена й гнучка регіональна освітня політика як конкретизація освітньої політики держави на місцевому рівні успішно реалізується через програму розвитку освіти, що своєю спрямованістю і змістом відповідає обласним економічним, соціокультурним умовам і перспективам їхнього розвитку. Саме на це спрямована **обласна програма «Освіта Донецчини. 2012–2016 роки»** [2], що визначає стратегічні пріоритети розвитку освіти області, організаційні шляхи її реалізації, чинники, від яких залежить якість навчально-виховного процесу та які реалізуються через цільові проекти. Зокрема, у **проекті «Структурна розбудова загальноосвітнього простору»**, зазначено, що на сьогодні територію Донецької області умовно поділено на 54 освітні території, де створено й функціонує 231 освітній округ. В округах визначено 249 опорних шкіл, на базі яких здійснюється профільне та допрофільне навчання учнів, для надання освітніх послуг створено 312 міжшкільних факультативів та 256 консультативних пунктів. Ресурсними центрами профільного навчання в освітніх округах області є 65 загальноосвітніх навчальних закладів нового типу: 29 гімназій, 34 ліцеї та два колеґіуми, у яких навчається 13 059 учнів.

Проектом визначено проблему певної невідповідності наявної мережі загальноосвітніх навчальних закладів, сформованої в другій половині ХХ ст. практично без урахування регіональних потреб і особливостей, та рекомендовано заходи, що мають її розв'язати.

Складність демографічної ситуації і водночас підвищення суспільних вимог до якості освітніх послуг зумовлюють необхідність пошуків та апробації нових підходів до організації шкільної освіти у регіоні. Функціонування освітніх округів, у яких є реальні можливості за рахунок концентрації в опорних навчальних закладах матеріально-технічних, фінансових, кадрових ресурсів, дозволяє якісно забезпечувати освітні потреби населення на прилеглих територіях, у тому числі для учнів із малокомплектних шкіл.

Основною метою науково-методичного супроводу інноваційної діяльності округних загальноосвітніх навчальних закладів є не так підтримання будь-яких здійснюваних інновацій, як їхня орієнтація на модернізацію певної регіональної стратегії розвитку освіти.

Регіональна система науково-методичного супроводу розглядається як один із механізмів розвитку регіональної системи освіти, що визначає загальні й часткові цілі цієї системи, як відкрита відносно навколишнього середовища, динамічна за мінливістю характеристик, діяльнісна за проявом активності різних її суб'єктів та керована за характером функціонування. Такий підхід, з одного боку, передбачає її постійний розвиток відповідно до мінливих цілей регіональної системи освіти і стратегії її розвитку, а з іншого, у рамках такого підходу метою науково-методичного супроводу є не лише допомога школам освітнього округу та підтримання змін, що здійснюються в них, а й передусім, професійний розвиток керівників і педагогів.

У Донецькій області науково-методичний супровід інноваційної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів освітніх округів розглядається не тільки як науково-методичне забезпечення цієї діяльності, навчання чи консультування педагогічних працівників, які її здійснюють, а й як один із можливих засобів неперервного професійного вдосконалення педагогічних кадрів у відповідних регіональній стратегії розвитку освіти напрямках. Це забезпечує розвиток рефлексивних умінь шляхом їх навчання способам самоконтролю й самооцінки щодо реалізації поставлених завдань. А також вимагає чергування організації самостійної проектувальної діяльності тих, кого супроводжують та зовнішнього оцінювання її проведення і результатів тими, хто супроводжує; визначення відповідних критеріїв оцінювання, надання допомоги школам під час розроблення програм інноваційної діяльності та оформлення її продуктів.

Забезпечувати нову якість підготовки педагогічних кадрів до діяльності в нових умовах, готувати фундаторів освітніх новацій, здійснювати

зміни щодо змісту і форм підвищення кваліфікації з урахуванням потреб освітян та регіону – такі завдання визначено в **проекті** «Підготовка фондаторів освітніх інновацій» як пріоритетні. Необхідно зазначити, що в Донецькому обласному інституті післядипломної педагогічної освіти розроблено інтегровану модель підвищення кваліфікації, формування готовності педагогів до інноваційної діяльності, яка поєднує традиційні та інноваційні форми і моделі навчання, що забезпечують його диференціацію та індивідуалізацію. Серед інноваційних моделей на особливу увагу заслуговують дистанційна, очно-дистанційна, корпоративна, кредитно-модульна організація навчання та відкритий університет інноваційної педагогіки.

Невід'ємною складовою регіональної системи післядипломної педагогічної освіти стали *курси підвищення кваліфікації* з максимальним наближенням до слухачів. В області діє 14 базових центрів для організації таких курсів. Щороку близько 30% педагогів підвищують кваліфікацію на виїзних курсах. Розвиток моделі підвищення кваліфікації відбувається шляхом поєднання регіональних і місцевих інтересів з особистими інтересами педагогів окремих закладів освіти як замовників послуг.

Певного розвитку набула модель корпоративного навчання, яка дає змогу якісно і в оптимальні терміни реалізувати корпоративні цілі щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників. З 2009 р. в п'яти групах підвищили кваліфікацію педагогічні працівники базових закладів освіти «Школа майбутнього».

З 2006 р. в регіональній системі післядипломної педагогічної освіти діє *Відкритий університет інноваційної педагогіки*. Ця модель навчання молодих фахівців – учителів, методистів, управлінців передбачає:

- підготовку педагогічних кадрів на засадах випереджувальної неперервної особистісно орієнтованої освіти;
- надання варіативних освітніх послуг згідно з професійними потребами навчальних закладів та окремих особистостей;
- забезпечення системності й цілісності організації підвищення кваліфікації в контексті процесів реформування та розвитку професійної освіти;
- створення максимально сприятливих умов для розвитку індивідуальних систем і професійних моделей післядипломної освіти;
- сприяння творчій самореалізації молодих керівних, методичних і педагогічних кадрів через створення цілісної наскрізної системи науково-методичного супроводу неперервного розвитку професійної компетентності;
- підвищення мотивації педагогів до організації та конструювання власної професійної діяльності відповідно до викликів сучасності.

З огляду на те, що діяльність школи передбачає організацію відкритого інноваційного освітнього простору, навчальний план і програма є гнучкими, з

емною варіативною складовою. Саме тому щороку змістове наповнення й форми організації навчального процесу змінюються з урахуванням тенденцій розвитку сучасної освіти й запитів слухачів. Основними напрямками залишаються теоретико-практична й культурологічна підготовка, самоосвітня діяльність, а змістовими складовими – соціально-гуманітарна, фахово-функціональна, культурологічна, контрольна-оцінювальна та варіативна.

У школах Відкритого університету за цей період підвищили кваліфікацію 515 молодих фахівців зі стажем до десяти років. За результатами його діяльності в 44 містах та районах області (81% від загальної кількості) розроблено та реалізуються освітні компетентісно орієнтовані проекти методичного, управлінського та навчально-виховного характеру.

На базі Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти щороку підвищують кваліфікацію близько дев'яти тисяч педагогічних працівників. До програми всіх курсів уведено модулі «Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховний процес», «Формування ІКТ-компетентності вчителя», «Впровадження технології дистанційного навчання», «Організація профільного навчання засобами Moodle», «Формування готовності вчителя до інноваційної діяльності в умовах впровадження нових Державних стандартів базової і повної загальної середньої освіти», що сприяє вдосконаленню методичної компетентності педагогів, запровадженню інноваційних технологій навчання – проектної, дослідницької, комунікативної, інтерактивних технологій, технології мобільного навчання тощо. Система підвищення кваліфікації у міжкурсовий період зазнала кардинальних змін на основі реалізації комплексу взаємопов'язаних організаційно-педагогічних, науково-методичних, практико-експериментальних та соціальних заходів. Щороку проводиться більш як 300 міжкурсових заходів, третина з яких – в Інтернет-форматі. З огляду на це, педагог постійно перебуває в центрі освітнього простору, підвищуючи свій професійний рівень.

Інноваційний освітній простір округів вимагає від методичних служб усіх рівнів нових **форм** науково-методичної діяльності. Так, наприклад, позитивно зарекомендували себе в системі окружної науково-методичної роботи районної (міської) методичної служби *педагогічні студії, майстер-класи, семінари-тренінги, презентації творчих портфоліо та проектів, заходи, що ґрунтуються на інтерактивному навчанні*. Вони оптимально задовольняють особистісні та фахові потреби суб'єктів освітньої діяльності й відповідають вимогам часу.

Отже, у розв'язанні питань підвищення рівня й розширення кола освітніх послуг, забезпечення інтересів і потреб соціуму значне місце посідають освітні округи, а скоординована оптимальна система науково-методичного супроводу дає змогу координувати перспективи розвитку, реалізувати освітню діяльність та отримувати очікувані

результати. Науково-методичний супровід забезпечує формування професійної готовності педагогічних кадрів до реалізації інновацій. На основі навчальних занять, семінарів, консультацій посилюється *когнітивний компонент* готовності керівників і педагогів шкіл до інноваційної діяльності; розвиваються їхні рефлексивні уміння, здійснюється навчання способам самоконтролю і самооцінки, формам проектної діяльності (*технологічний компонент*); шляхом професійної допомоги супроводжуючих забезпечується *мотиваційно-ціннісний компонент* готовності педагогів і керівників до інноваційної діяльності.

Література

1. *Осадчий І.Г.* Основні засади функціонування територіальних освітніх округів в сільській місцевості / І.Г. Осадчий // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2001. – №5–6. – С. 118–131.
2. *Програма* «Освіта Донеччини. 2012–2016 роки» [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.osvita.donetsk.ua/?lang=ua&sec=05.01&iface=27&cmd=showdoc&args=id:116>
3. *Про затвердження* Положення про освітній округ: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2010 р. №777 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/.../KP100777.html
4. *Проскурін В.М.* Науково-практичні основи розробки проективної моделі організації освітніх округів на регіональному рівні / В.М. Проскурін // Освіта Донбасу. – 2007. – №3 (122). – С. 21–28.

готовности педагогических кадров к реализации инноваций в условиях образовательного округа. Освещены особенности подготовки педагогов к работе в системе последипломного педагогического образования на основе реализации комплекса взаимосвязанных организационно-педагогических, научно-методических, практико-экспериментальных и социальных мероприятий.

Ключевые слова: инновационная деятельность, научно-методическое сопровождение, образовательный округ, последипломное педагогическое образование.

Nataliya BUKHLOVA

Regional aspects of the scientific and methodological support of innovational activities of educational districts

The article deals with the problem of improving of the scientific and methodological support of secondary schools innovative activities, formation of professional readiness of pedagogical staff to implement innovations into the activities of educational district. It throws light upon the peculiarities of preparing teachers to work under the updated conditions in the system in-service-teachers education through the implementation of complex interrelated organizational, pedagogical, methodological, practical-experimental and social events.

Keywords: innovation, scientific and methodological support, educational district, postgraduate education.

Анотації

Наталія БУХЛОВА

Регіональні аспекти науково-методичного супроводу інноваційної діяльності освітніх округів

У статті розглядається проблема вдосконалення науково-методичного супроводу інноваційної діяльності загальноосвітніх навчальних закладів, формування професійної готовності педагогічних кадрів до реалізації інновацій в умовах освітнього округу. Висвітлено особливості підготовки педагогів до роботи у системі післядипломної педагогічної освіти на основі реалізації комплексу взаємопов'язаних організаційно-педагогічних, науково-методичних, практико-експериментальних та соціальних заходів.

Ключові слова: інноваційна діяльність, науково-методичний супровід, освітній округ, післядипломна педагогічна освіта.

Наталья БУХЛОВА

Региональные аспекты научно-методического сопровождения инновационной деятельности образовательных округов

В статье рассматривается проблема совершенствования научно-методического сопровождения инновационной деятельности общеобразовательных учебных заведений, формирования профессиональной

